

tot ons komen, moeten weten, dat wij zwijgen kunnen. Zij moeten er van overtuigd zijn, dat hun geheimen veilig bij ons zijn. Zijn zij hiervan niet geheel zeker, dan blijft hun hart gesloten en is daarmee tegelijk ons werk tot mislukking gedoemd.

Dit nalaten van het woordgebruik kan in ons onderling verkeer ook nog onder andere omstandigheden wenschelijk of noodzakelijk worden. Wanneer wij in onze diepste overtuigingen door onze omgeving telkens gekrenkt, of wanneer op andere wijze door haar ons leed of onrecht wordt aangedaan, kunnen er oogenblikken komen, dat wij ophouden met spreken en strijden, dat wij stil en zwijgend onzen weg gaan, op hoop dat de anderen zóó verstaan gaan, hoezeer zij ons in het heiligste van ons leven grieven of op andere wijze door hen ons verdriet en onrecht berokkend wordt.

...

Van het meer particuliere leven komen wij thans tot de kerk en school. Ik neem deze twee eerst even te zamen, niet omdat ik het principiële verschil tusschen den eeredienst in de eerste en het onderwijs in de tweede over het hoofd zie, maar omdat er enkele meer formele regels bestaan, die in beide gelden. Indien men niet hier en daar vernam, dat hiertegen nog wel eens gezondigd wordt, zou het veel van schoolmeesterij hebben, om de beide volgende opmerkingen te maken.

Van ieder, die preekt of doceert of op andere wijze in het publiek spreekt, mag allereerst geëischt, dat hij een zekere geoefendheid in de spreektechniek zich heeft eigen gemaakt. Wij moeten niet hoog en schel, gejaagd en beweeglijk, maar kalm en rustig spreken. Wij moeten weten en ook in praktijk brengen, dat, wanneer wij willen overtuigen en ons woord diep willen laten indringen, wij niet de hooge en schreeuwende, maar juist de lagere en de laagste registers in werking moeten zetten van het levende orgel, dat wij in onze stem bezitten.

Voorts moet ons spreken ook aan zekere eischen van voordracht voldoen. Van niemand mag gevraagd, dat hij voordrachtskunstenaar zal wezen; maar van ieder mag wel geëischt, dat hij niet maar woord aan woord en zin aan zin rijgt, en alleen dan ophoudt, wanneer zijn adem verbruikt is. De gesproken taal moet, nog meer dan de geschrevene, vol staan met komma's en punten, met vraag- en uitroepetekens. Wie zich aan deze rustteekens niet stoort, maakt niet alleen dat hij niet aan te hooren is, doch is bovendien zelf oorzaak, dat zijn woord niet dat effect heeft, dat het anders hebben kon.

...

Wat nader den eere-dienst betreft: behalve dat de voorganger zich bij zijn spreken en bidden aan de genoemde regels heeft te houden, moet ieder kerkangar medewerken, dat er een behoorlijke rust in het kerkgebouw heerscht. Hij moet niet door hoesten of andere noodloze geluiden de stilte verstoren.

Hoeveel in dit opzicht aan onzen eeredienst nog ontbreekt, weet ieder. Toch moet het pertinent als eisch gesteld, dat het in de godsdienstoefening heel rustig en hoorbaar stil zal zijn. Niet omdat wij gelooven, dat het beter is om te zwijgen, dan om te spreken. En ook niet, omdat wij langzamerhand naar de stilte als naar het culminatiepunt van den eeredienst heenwerken. Integendeel, er kan niets hoogers geschieden, dan dat er niet gewogen, maar gepredikt wordt. Maar wij eischen de uiterlijke stilte allereerst uit eerbied jegens Hem, die in onzen eeredienst met Zijn kerk samenkomen en haar Zijn woord bedienen laat. En wij vragen de stilte voorts niet als doel, maar als middel. Wij verlangen haar niet om haars zelfs wil, maar om des Woords wil; opdat er door haar juist des te beter gesproken kan worden, en ook niet eenig uiterlijk beletsel het Woord in zijn werking vermindert.

...

Eindelijk nog een enkele opmerking over het gebruik van de stilte in de school.

Zonder dat het in den breede wordt uitgewerkt, zal ieder verstaan, hoe door wat Christus deed, zoowel de noodzakelijkheid als ook de mogelijkheid van onderwijs en opvoeding gegeven is. Onze leerlingen komen in de school, niet opdat er gewogen zal worden. Zij komen er ook niet, om allereerst zelf op zoek of aan den arbeid te gaan. Maar zij komen er, opdat er tot hen gesproken, opdat het hun gezegd en onderwezen zal worden. Ons meesterschap ligt in het woord.

Toch heeft ook de stilte hierbij een zeker recht. Het ligt in den aard der zaak, dat hiervoor maar weinig regels op te stellen zijn. Het verschijnsel dat ons bezighoudt, behoort tot de imponderabilia, tot die onmeetbare en ongrijpbare dingen, die op zichzelf niet bestaan, maar heel fijn en teer door het heele leven liggen heengeveven en die nochtans van groote waarde zijn en een stille, doordringende werking verrichten.

De handelwijze van den Christus is ons echter ook hierin tot exempel gegeven. Hoeveel kunt ge ook door het stil-zijn uw leerlingen openbaren!

Gij kunt hun daardoor toonen, hoe tevreden en ingenomen, maar ook hoe bedroefd en teleurgesteld gij over hen zijt. Gij kunt hun daardoor te verstaan geven, welk een lankmoedig geduld gij over hen moet oefenen en hoeveel opofferingen gij u voor hen getroost. Gij hebt dan wel de rechte macht over uw leerlingen gekregen en hun zielen wel zeer nauw aan u weten te verbinden, wanneer een enkele blik, een woordloos gebaar, een moment van hoorbare stilte voldoende is, dat zij zich betrapten weten en beschaamd gevoelen, omdat zij de goede verhouding met u gestoord hebben, en zij daarom met hun kattenkwaad ophouden en zich weer geven in uw onderwijs.

Bij het doceren moet er, evenals bij het preeken, al en toe rust intreden. Eenerzijds zoeken wij in de stilte niet het hoogtepunt van het onderwijs. Maar anderzijds is het toch tekenen, dat het eigenlijke en hooge van het onderwijs niet bereikt is, wanneer het nooit stil wordt. En al moge het eene vak zich hiertoe beter leenen dan het andere, er is er toch geen, waarin het totaal onbereikbaar is. Het moet bij tijden doodelijk stil zijn in het leslokaal. Niet evolutionistisch, in den zin van Montessori, alsof dan de ordening en daarmee de groei der persoonlijkheid zich doorzetten zou. Maar, bij wijze van spreken, creativistisch, omdat er van den docent scheppingswoorden zijn uitgegaan, die nu hun werking moeten doen.

Die stilte beteekent voor den leerling, dat hij van alle andere dingen aflat en zich geheel opent voor — en geeft aan wat hij zooveel heeft gehoord.

Zij is voor den docent het moment, dat hij het oog naar boven moet slaan en den hemelschen Landman moet vragen, dat zijn zaaiel niet in den rotsachtigen bodem, maar in de goede aarde gevallen moge zijn, waar het diep wortel kan schieten.

Deze oogenblikken van stilte zijn gelijkvormig aan den stillen Zaterdag in de middelaarsbediening van den Christus. Het eigenlijke, grondleggende werk is voltooid, en het wachten is nu op den morgen der opstanding, waarop als vrucht van den voltooiden arbeid het nieuwe leven komt, en met het nieuwe leven de nieuwe daad en ook het nieuwe woord.

E. D. KRAAN.

KERKELUK LEVEN

Bij het scheiden van Ds J. E. Vonkenberg.

„Geen mensch is groot voor zijn kamerbediende”; men kent het spreekwoord. En wie even nadenkt, ziet in, dat het al weer even lichtvaardig is als de meeste spreekwoorden. Zeker, als men onder „grootheid” verstaat het vervullen van de rol der officieel-grooten in eenig militair vertoon van grootheid, dan is het spreekwoord juist. Maar dan is het meteen niets bijzonders, want dat grootheidsvertoon is een punt van een programma, dat men afwerkt, en dat zijn tijd hebben moet om te beginnen en om te eindigen. De uniform móet afgelegd na zekeren tijd.

Maar wie verschil ziet tusschen grootheid en grootheidsvertoon, die durft de stelling aan, dat iemand slechts groot is, als hij het ook is voor zijn kamerbediende, — mits deze natuurlijk oogen heeft om te zien. Men ziet iemand slechts in zijn grootheid, als men in zijn omgeving komt.

Zoo was het ook met Ds J. E. Vonkenberg, den stichter van den Bond van Jongelingsverenigingen op Gereformeerden grondslag.

Voor het eerst heb ik hem mogen ontmoeten in mijn Gorcumse periode. Het was toen enkele jaren vóór Assen; het broeide reeds overal. Het was de tijd, waarin die club-vorming tegenover de kerkformatie zich inzette, en trachtte door te zetten, welke ik heb trachten te tekenen in de hoofdartikelen van dit blad: „Van Kerk tot Kring — een afval”. Men heeft deze artikelen aangezien voor een portret van een na Assen afzonderlijk staande „kerkgroep”. Maar het was zoo niet. Het was een poging tot teekening van wat er broeide en giste reeds lang vóór de afzonderlijke formatie dier bewuste „kerkgroep”; natuurlijk met de erkenning dat clubvorming, als ik schetste, leidde tot separate kerkvorming; en juist daarin zoo veroordeelenswaardig bleek, naar den regel, dat aan de vruchten de boom wordt gekend.

In de dagen nu, waarin dat proces van kring- en clubformatie zich inzette, en zijn hoogmoed naar verwarrende en benevelende eerepredicaten voor „de” jongeren zoeken deed, werd mij het voorrecht gegeven, voor het eerst Ds Vonkenberg te leeren kennen.

Hoe heb ik in die dagen voor dezen organisator in bewondering gestaan.

Neen, niet wijl hij mij in de geheimen van zijn organisatie inwijdde, met getallen pronkte, met statistieken „bewees”. Geen sprake ervan. Maar wijl hij zijn tijd kende, de gevaren van den tijd zag, onmiddellijk begreep, waar ergens een hand

verslapte, die met het roer gegrepen had in vroeger dagen, en wáár onder de jongeren de clubgeest geen kans gekregen had om te bederven, en dan voorts de mogelijkheid aanwezig zou kunnen zijn tot positieven opbouw in de kerk.

Dit was te meer hierom zoo moeilijk in dien tijd, wijl ieder, die de dingen op een andere manier zei dan de sprekende representanten eener voorgaande generatie gewoon geweest waren, door de heeren-van-de-club dadelijk bij „de” jongeren werd ingelijfd, en dus tot de eigen groep gerekend werd. Of althans op het lijstje kwam te staan van hen, tot wie een aanzoek komen moest om mee te doen. Dit laatste dan in zulke gevallen, waarin nog niet al te vaak de nood het onderwerp van een opstel van gegadigden geweest was.

Maar Vonkenberg heeft den strijd voelen komen en heeft zijn jongelingen beschermd. Hij wist te onderscheiden tusschen jongere en jongere; hij wist, wie op den grondslag der gereformeerde gedachte verder bouwde en wie den overgang naar Schleiermacher of diens nieuwste adepten voor zichzelf en anderen voltrok. En hij wist wie hij uitnoodigde om op zijn bondsdagen te spreken, en wat hij zeggen moest op de hemelvaartsdagen, om op zulvere wijze het heilsfeit van den dag en het openbaringswoord van den dag te verbinden met de vragen van den tijd, onder afwijzing van wat vreemd was aan het gereformeerde denken en belijden.

Hij heeft de uitkomst gezien, en wij hebben ze ook gezien.

En als we eerlijk zijn, dan geven we hem gelijk.

Jammer dat zoo velen de consequenties nog niet erkennen willen, ook al heeft de uitkomst bewezen, dat het monster, dat Vonkenberg den kop heeft willen indrukken, grooter is geweest, dan velen vermoed hebben. We hebben nog te worstelen met de gevaren, die Vonkenberg heeft willen bezweren; het kwaad is bij lange na nog niet overwonnen. Ik weet, dat Ds Vonkenberg hiervan verdriet gehad heeft: zijn belangstelling voor wat er op theologisch, politiek, economisch, en op school-gebied zich voerde, bleef tot het laatste toe levendig, en — zuiver. Hij is heengegaan met zorg over den loop, dien de dingen veelszins namen onder ons. Nog enkele maanden geleden spraken we samen daarover in zijn woning.

En aan diegenen, die het noodig vinden, zich tegen Vonkenbergs beroep op hun gereformeerde verleden ietwat gereserveerd te houden door zijn strijd voor hun eigen geloof met wat ethische laaidunkendheid te bequalificeeren, zou ik willen vragen: wat zou er vandaag van de Gereformeerde Kerken geworden zijn zonder den genialen greep, dien Vonkenberg naar de jeugd gedaan heeft? Wat zou er in Nederland verloren zijn gegaan, hoeveel nieuw werk zou niet tot stand gekomen zijn, als Vonkenberg niet zijn leerlingen had doen uitgaan naar links en rechts? Laat men deze nagedachtenis eeren door gereformeerd te worden, en zich tot het Calvinisme, wijl tot God, te bekeeren, waar dit noodig is.

K. S.

Is de N.S.B. Christelijk? (X.)

(Intermezzo, toch verband houdende met het voorgaande.)

(De kwestie van het Vrijmetselaarschap openlijk gesteld.)

Verleden week beloofden we te spreken over de kwestie van „continuïteit” en „discretie”. Maar een j.l. Zaterdag ontvingen exemplaar van een „Open brief” aan den Heer Mussert, leider van de N. S. B. doet ons besluiten, even van het program af te wijken. Ik doe dat zonder aarzeling; want eigenlijk raken we met het geval van dien open brief toch nog hetzelfde onderwerp, als we verleden week hebben behandeld: n.l. de kwestie van het „zich-zelf opheffen” tot de ware menscheijkheid.

Deze moraal, men weet het, is óók in de Vrijmetselarij reeds jaren lang gehuldigd, en vindt er in de symbolen, waarvan men zich bedient een duidelijke uitdrukking.

Aan die analogie met de vrijmetselarij hebben we in onze bespreking van de N. S. B. tot nu toe geen opzettelijke aandacht geschonken. Wel is terloops even opgemerkt, in een van de over de N. S. B. door mij gehouden redevoeringen, misschien ook wel in een van de voorgaande artikelen, dat we ons niet in slaap lieten wiegen door de verzekering, gegeven van de zijde van het N. S. B. Hoofdkwartier, dat de nationaal-socialistische staat God als DRIJFKRACHT zou „belijden” (men moet maar niet vragen, hoe dat nu werkelijk zoo gebeuren kan). We veroorloofden ons toen de opmerking, dat dit spreken over God als „drijfkraft” heel wat anders is dan het eeren van God als WET-GEVER (kracht is geen persoon, en drijfkracht is iets anders dan wet-gever). We merkten tevens op, dat ook de vrijmetselarij van die „moole” woorden gebruikt, waar belijdende christenen geen zier om geven. Bijvoorbeeld, als God heet de „opperbouwmeester van het heelal”. Of liever, als men onder dien naam alles opbergt, wat men van die „drijfkraft” zeggen, of, nog beter gezegd, verzwijgen wil.

Maar meer bedoelden we toen niet met deze

opmerking dacht, dat christelijke samentron onder één gram won kent uit de dat bij de waarmee c aan alle c nen met d het erken en staatk

Maar we dan deze a

Immers, het HOO metselaar dat de he der N. S. daar nog om de ger verstrikt h dat ze heb een hieror reformeerde gelooft en door gehe een maske open omga der konde gaan. Wan der N. S. kwartier a meert toch hadden in verzekeer metselaars de LEIDE den moge

„De om geheim ka zichtighei in de N. lidmaatsc een gehoc

We mees van volk nomen, ine ook maar

Thans b den Heer Weg den te zijn. We

Spaans-revoluties-metselaar-tempels e

Nu hou die versta houden, e verrichter politiek be Graden e doekjes o trekpop in de leiders Zonneride B van u geven.

Specule massa he de Christe als maco vult deeci selsaarsla

En wa ders” — felijkheid nen nog h kunnen a willen mi officieren

„Voo Rozenk de dure met de onbesch woord, sigde b te doen en zulk mogens roomsch nen, d beware den mis

Zoo oo onder de Rozenkru selarij, he U, ir. tenden.

Juist, c waarheid schim van blauw li trachten om wensc aan een c vrijzinnig zagen ve trachten

Wij he